

محہمد خرمائتی

وہرگیران ژنہرہبی : عسمت محہمد بہدہل
پہ یمانگہہا ہونہرین جوان

دہقی نئدہبی

ناریشہیا خواندن
ہیرمنیوتیکیاہی

هەر ئاڤتته كا چه سپاندى يان ب
 نقيسينى هاتبته چه سپاندى وه كو دهق
 دهيتته هژمارتن ؛ ب خوه ژى تهفنه كى
 په يقين ريزكرينه ريكى بۆ رامانه كى
 خوهش دكت، چونكى ب ريكه كومه كا
 نيشانان خويا دبت وه كو وى نيشانكاره
 و ژيقه نابت، پاشى ژى نهو دبتته
 پروسيسه كا نيشانكارى يان نيشانكرنى و
 رامانه كى ئاڤا دكت و ليڤه گه ره كى
 دادمه زرينت، ئانكو فه گوه ازتنه بۆ
 جيهانا دهرفه و نهو تشتين تيدا ژكه سان
 و تشتان و رهوشان و ههر تشتى دى ، نهو
 ل قى درى باسى يا نقيسكى دكن كو

سهردهرى د گهلدا دهيتته كرن ههروه كو
 ههيبى ب تنى، چونكى يا زاردهڤ دبت
 هنارتنا وى ب دان و ستاندى ب جه
 بهيت، و ئاڤتته كهر ب پتر سينووركرن و
 روڤنكرنى پشكدارى تيدا دكت ، لى يا
 نقيسكى بار د فه كرنا شيفرا وى و
 تيگه هشتتا هنارتنا ويدا، ئانكو د ب
 جهينانا ليڤه گه را وى هه موو د كهفته
 سهر وهرگرى ئانكو خواندهفانى، ل قى
 درى پيدايييه دوو پرسان تومار بكن:
 دهقى نقيسكى پيندڤى ب
 خواندهفانييه، پاشى پرسا خواندى ب
 هه موو رهه ندىن ويڤه دهيتته
 بهرچاڤكرن.

دارشتنا يا خواندى و جوڤرى يا
 نقيسكى و نهركى پى رابت ل بهر چاڤ
 دهيتته وهرگرتن و نهركى ب وى رهنگى
 گونجاي دگهل هاتبييه نقيسين، نهو
 چاوانببا بۆ ههر نهركه كى ژ نهركين يا
 نقيسكى چيببه؟ دبت نهڤ چه نده ب
 ساناهى بت يان كيم ئالوز بت د وان
 بياڤان دا نهو وين ئارمانج ژى گه هاندنا
 پيزانينان بت ب نيزيكرين رى، نهو ژى ب
 ريبا ب كارئينانا ئاڤتته كا يه كراست كو
 ب ساناهى ليڤه گه رين وى بهينه زانين، ب
 وى رامانى كو خواندهفان يان ههتا
 گوهدار ژى دشيتت دهملدهست د هزرا
 خوهدا وينهيه كى روڤ بۆ واتايا مه بهست
 ئاڤا بكت، هينگى هنارتن ب جه دهيتت،
 ئانكو تاگه هداركرن و گه هاندن چيدبت و
 دهقى ب كارهاى دهيتته ژ بېركرن و ژ ناڤ

دجت، ئەفە ژێ رامانا وی ئەووه کو کێشه یا دهقی ب کێشه یا گوتاریشه گریدایه، ئانکو ئەوا دهیته بهر هه فکرێ ژ رهوشین زمانی بین هاریکاریا ب جهینانا مه بهستا فهشارتی دکن، کو دقین ب رتیا بنیاتین ئافکاری بهدرین.

- دهقی ئەدهبی:

دهرهاری دهقی ئەدهبی ئەف چهنده جودایه، دبته یان بهلکی پیدقی بت رهفارهکا وهسا د زمانیدا بکت بۆ بین دی دهست نه دت کو پیکهاته و رهنگکرنین دهبرینکرنی بین وهسا دهینه پهیدا کرن وهگرگی پیقه مژوول دکت ژ ئەوا بهری و پشتی وی، پرانییا جارێ ب چاوانیهکا هیماکاری دهیته بهر هه فکرێ کو دکتیه دهقهکی گرتی و پیدقی ب رهنج و زانین و شارهزاییهکییه دا بشیی سه ره دهههیی دگه لدا بکی، وهکو هه موو دهقان بۆ قانونا پیکهاته بین زمانقانی ناهيته کونترۆل کرن، بهلی وهکو وان یان پتر ژ ئەوان دکهفته د ناخ ناخی کێشه یا دهبرینیدا، ب وی رامانی کو نمونهیی ئەدهبی ب پله یا یهکی نمونه بهکی زمانقانییه، بهلی هند بی چر و مژوهیه کو لۆژیکا پیقه رتیا سیمانتیکی دپرت و خواندهقانی ب خوهفه مژوول دکت بهری

کو ب پهیا ما خوهفه مژوول بکت، ئاشکرایه کو ژ هه ره دهقهکی دهیته چاهه ریکرن د هزریدا وینهیهکی رۆن بۆ کومهکری نیشانکار و نیشانکری (الدال و المدلول) ل سه ره ئاستی ئاگه هیی ئافا بکت و ئەفهیه ب تیگه هشتن یان دانانا رامانی دهیته ناکرن و ئەفه ب جه ناهیت هه کهر لیقه گهرا وییا تایهت نه هیته سینوردان، ئانکو زانینا راستیا تشتان یان پرسین باس لی دهیته کرن، ئانکو راستیا یا دبشت ئاخفتنیرا، ئەو ژێ راستیه که دبته مینت هه لا ویستی د دهقی ئەدهبیدا سه رباری رژدبونان زانین زمانی و زانایین گوتاری کو بهایی لیقه گه ریبی بهاییه کی فه بره د ئافا کرنا دهقاندا، دبته کز بیت و دبته بهرزه بیت، لی ژ ناخ ناخچت و دهست ژێ ناهيته بهردان و نه ژ شانی دهقی ئەدهبیه کو لیقه گه رین خوه ل سه ره سینیه کا زیقی پیشکیش بکت، بهلی وی چه ندی پیشکیش دکت کو هاریکاری دکت بۆ هلیقرینا وی یان گه هشتنا وی؛ له وما د قی باریدا هه ژیه ئاماژه بکنه گه له ک پرسان، ژ وانا پرسا رامانی و لیقه گه ری و پرسا رامانی و سیاقی (به رفه هکرنین ئیدیه می) (پهروه دیا زمانناسی A danschaff) و پرسا قانونین بهر هه مینانا گوتاری (دهربازبونا شیانین زمانی و پیرابونین سیاقی بۆ زانینا سیسته می سیمۆتیککی بی کو پرۆسیسا نیشانکرنی (significance) دلقت و

زانینا خواندهفانی یان خواندهفانان
پشکدار دکت دگهل زانینا نفیسهری و ب
هندی کاری ب ریسهکا دینامیکی و
نووکری تیر دکت و ل دوودا دهر بازی
مهردانییا دهقی دبت دا بگه هته ئەوا د ناڤ
کوریشک و فالاهیین ویدا.

دورا دهوری خواندهفانی د خورتکرنا
دیالوگا داهینتری دگهل دهقیدا دیار دبت
ژ بو پیشقه برنا هونهری خواندنی و
هونهری نفیسینی پیکشه، خواندهفانی
پوزه تیڤ یان خواندهفانی ئەکتیڤ گریډایه
ب مهرجین رهوشه نبیری و ئەبستمی کو
رنیکی ددتی میکانیزمین دهقی بلقینت و
دهر بازی خورتیلینکرنین وی بت، له ووما
(ئهمبرتو ئیکو U. eco) دبیژت: "ئەز
پیدڤی خواندهفانه کیمه د نیژیکی ههمان
سه بریزین ئەز د خواندنیدا تیرا بۆریم
بۆریست) ئانکو خواندهفان ل ریزا
نفیسهرییه د زانینا هورکاری و راستیین
پیشه بیدا و ل سهر پیدڤییه وهسا د
رافه کرنیدا بکت ههر وهکو د پیکتینانیدا
کری و ب فی رهنگی تیورین نوول سهر
ریژگرتنا دهوری خواندهفانی و بهاکرنا
گرنگییا خواندنی د خورتکرنا دهقیدا د
پیکهاتینه . ئامازه هاته کرن کو دهقی
ئەدهبی دهقی بی پراگماتییه و ژ ئەرکین
خواندنی پراگماتییا وی لی بڤه گهرین و

پرسا دهقوهرگرتنی یان (ئینانا یا ژ دهرقه بو
ژناڤدا و ئاڤاکرنا لیڤه گهرین تایهت) و
پرسا ههفتیکستییی (ویرانکرنا
لیڤه گهرین رهسەن یان به لاقیونا وی) و
پرسا زمان و هزر و زمان و ژبووار (ژبواری
هزری یان ژبواری زمانفانی - ئاخڤتن ب
تنی بو ئاخڤتنی دهیته فه گهازتن)
(ریالیزما دهقسازی یان ریالیزما
سیمبولیزمی)

- خواندنا دهقی نه دهبی و

هیژمنیو تیکیا وی:

رووب رووبونا فان ناریشه یان د ناڤ
دهقی ئەده بیدا نابت هه کهر ب خواندنی
نەبت؛ له ووما بوویه تشته کی بریار دای کو
خواندهفان ب جهینانا دهقی ب دووماهی
دینت و ب جهینانا وی یا ب کریار د
دتی، ج سارتهر دبیژت "کریارا داهینانی
کیلیکهکا نه ته مامه د کاری ئەده بیدا؛
چونکی کریارا نفیسینی کریارا خواندنی
پیدڤی دکت وهکو پیگیریه کا
دیالیکتیکی و ئەڤ ههردوو کریارین
پیکشه گریډای دوو بکه رین ژیهک
جودانه، ئەو ژی دانهر و خواندهفان
ئەڤه ژی رامانا وی ئەوه کو خواندن
وه کهڤه فی نفیسینییه د به رهه مینان و
ئەکتیڤکرنا دهقیدا، به لکو خواندن یان
خواندنی گه لهک دشین د گهل
دوویه کههاتنا ده مان و کهڤتنه سه ریکا
رهوشه نبیریان دشین هیشتا ب جه بینن د
به رهه مینانا دهقسازییدا؛ چونکی ئەڤه

ئه‌ف کاره دهست پی دکت ههروه‌کو (بیقاتیر) دبیرت د گهل دهستپیکا چاره‌کرنا زمانقانی و شیوازگه‌ریبا تشتی دهیتته خواندن و هه‌ولا ده‌بازبوونی ژ خورتیین وی بینن ئاشاکرنی و شه‌کرنا ریسیاین وی و زانینا سیاقین وی ب شرۆشه‌کرنا هه‌شدزیین وی بینن ل دوو یه‌ک.

پیدقییه خوانده‌قانی بیرتیژ هزر بکت کو هه‌موو ره‌گه‌زین دهق دمیرت دی بنه خودان رامان ب تاییهت د نا‌ف پیکه‌ته‌یا نوودا کو ئهم ب کریارا ده‌قوه‌رگرتنی نا‌ف دکن و ب دانسه‌کاریبا میکانیزمین خواندنی بینن به‌نیاس دی دوباره ل بهاییین وی بینن به‌ری نیرن دا بنیاته‌کی ریزکری بدته دهقی و ب ریبا وی ره‌وشا وی یا ب لیفکرنی ئا‌فا بکت.

(ریکور P. Ricoeur) د کتیبیا (خوازه‌یا زیندی) دال دۆر کزیوونا لیقه‌گه‌ریبا هیسایی دبیرت: "د دهقی ئە‌ده‌بیدا (بی‌خوازه‌یی) ب ئە‌گه‌ری نه‌بوونا گونجاندا سیمانتیکی کو ب ئە‌گه‌ری وی رامانی د خواندا دهق و ده‌قدا راسته‌و خوه د هه‌رشت و مه‌رجی فی خوه‌هه‌رشیننی دا که‌فتنا لیقه‌گه‌ریبا ده‌ستپیکیه و ئە‌فه‌یه بنیاتی ستراتیژیا گوتارا ئە‌ده‌بی ل سهر ئا‌فا دبت و پیدقییه ل سهر خوانده‌قانی

تیبگه‌هت کو ئە‌فه دامه‌زاندنه‌که بو رامانه‌کا نوو دی ژ وی توندیی دهرکه‌فت ئە‌وا ژ رامانا دهق و دهق په‌یشان په‌یدا دبت و ئە‌فه دی بته ئە‌گه‌ری دانانا گونجانده‌کا سیمانتیکیبا نوو و ئە‌و ژ دی دینتگه‌ها لیقه‌گه‌ریبا نوو داخواز کت و ب فی ره‌نگی لیقه‌گه‌ر هه‌ر به‌ک ل سهر کا‌فلی یا به‌ری خوه دی دوجارکی لی هیئت و چوری نینن بو تیگه‌هشتنه‌کا مفادار ژبلی په‌ژاندنا فی دینامیکی کو دکارت وه‌سا بکت پینگافین خواندنی پشته‌قانیی ل پینگافین راقه‌کرنی بکت.

هه‌ژیبه ئامازه بکنه میکانیزمین خواندنی ل نک بارت و ریقاتیر و ئیکو و ئیزر و یاوس و فه‌کوله‌ر و تیورفانین دی ، رۆلان بارت دبنت کو د نا‌ف ته‌یسوکیین نازریابین زماناندا فه‌کیشانه‌کا خاپینوک هه‌یه خوانده‌قانی دکیشه‌هندی کو بکه‌فته د سهر‌دابرنا سه‌مایا په‌ییشین ره‌فۆکدا و خوه‌شی دیتن ژله‌زهت و ئازارین دهقی و هۆسا ناسنامه‌یا ته‌نایا خواندنی د چارچۆقه‌یی فی جهی ئیرۆسیدا ل ئۆده‌یا دهقی و گونه‌هکاریین وی ده‌هقت . (می‌کائیل ریقاتیر) باسی دیتنا بوویه‌رین ئە‌ده‌بی بینن کاریگه‌ر ل سهر خوانده‌قانی دکت ب ریبا کارفه‌دانین وی بینن ل دوو یه‌ک به‌رانبه‌ر گوه‌شینیین تۆش دبستی ژ ئالیی خورتیلی‌کرنین زمانقانی و شیوازگه‌ری و پاشی هه‌فکاریبا وی د گهل دهقی پیشفه دچت هندی شیان وی ل سهر ب کارئینانا شیانیین وی و نیاسینا

سنۆركنى) تېدا و (ئاڧاكرا چارچوۋقەيى
 لىقەگەرىي) بى ھەڧىشك . ئەو ۋى ب
 رىيا خواندنا دوۋىەكەتە يان ھوشيارىيا
 دوۋىەك كو تېدا پرۆسىسا كۆمكرنا
 رامانا تەڧاييا دەقى دەھىتە كرن و بىنا تەك
 بۆ تىگەھشتى ۋ قەژاندنا ۋى دەھىتە
 دانان. ھەكەر خالەكا ھەڧىشك د ناڧەرا
 فان ناراستەكرنادا ھەبەت ب كىمايى ئەۋە
 كود رىككەقتىنە ل سەر رىزگرگرتا
 خواندەقانى و بەكرنا دەۋرى ۋى د دوۋارە
 ئاڧاكرا دەقىدا ل گۆر دانىن ۋى بىن
 داھىنەر، ئانكو چوونا د ناڧ جىھانا د
 شىاندنا ھەرۋەكو (ئىكو) ب ناڧ دكت كول
 گۆرەي تۇرا پەيوەندىين ھۆكارى بىن تېدا
 بەرجەستە دىت، ئەقەيە ل دوۋماھىي
 داخواز دكت جوداھىي د ناڧەرا سرۆشتى
 فۆرمى و سرۆشتى ئاگەھىۋونى ھەرۋەكو
 (ئىزەر) دىپۆت: فۆرم بىنا تەكى قەكرىبە ل
 سەر سىياقى يان سىاقان، لى كىلىكا
 ئاگەھىۋونى ۋەسا لى دكت ل سەر
 رامانەكى ب تنى يا داىيخستى بت،
 خواندەقان دەستىشان دكت و بىدقئىبە ل
 سەر رامانەكا پىنكفەگرىداى بەھىتە
 تىگەھاندن و قايلىكرن و ئەقەيە ناخى
 ھىزمىنىۋىتېكىيى . خواندن ب رامانەكى
 پىرابونەكا ھىزمىنىۋىتېكىيە . يان ب
 كىمايى رىيا باشتەرە بۆ ۋى . دەمى

ستراتىژىيا ۋى. (ئەمىرتو ئىكو) دىننت
 كارى خواندەقانى ل سەر بىنا تى
 چالاككرنا دەقى دەھىتە كرن ب رىيا
 دانەكارىيا (شىانن ئەنسىكلزىيىدى)
 چاڧدېركنا جەين ھلنگقتىن
 پىششىكىنى د خواندنا دەق و دەق دا.
 ئاڧاكرا زنجىرەبەكا لىقەگەرىن د شىاندنا
 ل گۆرەي تۇرا پەيوەندىين ھۆكارى بىن
 ناراستەكرى بۆ پىششىكىيا خواندەقانى و
 ھزركرنىن ۋى د لقىنەكا بەردەۋامدا د
 ناڧەرا دانىن نڧىسىنى و شىانن
 خواندنى. (ھانس رۆبىر ياوس) كوب
 مەزنى خواندەقانان ل خواندنگەھا
 (كۆنستانس) دەھىتە ھەژمارتن مفاى ژ
 رەۋتىن ئەبستىمى بىن جودا جودا ۋەردگرت
 بۆ تىگەھشتى پرۆسىسا خواندنى و
 بەرگىي ژ دەستكەقتىن چاڧەرىكى
 دكت ب رىيا تىكەلبوونا داھىنەر د
 ناڧەرا دەقى و خواندەقانى و د ناڧەرا
 ئەۋا ھەيى و ئەۋا پىششىكىرىدا، ئەۋ ۋى
 ب سەنگاندنا دوۋراتىيا جۋانكارى يا د
 ناڧەرا جىھانا دەقى و جىھانا خواندنىدا
 يان د ناڧەرا پرۆسىسا ھەرشاندنا
 ئاشۆپى ھەيى و ئاڧاكرا ئاشۆپەكى د
 شىاندنا . ب رىيا ب كارئىخستىنا
 تىگەھىن شعرايەتى (poesis) يان
 (ئاگەھىۋونى aesthesis) و
 (تاقىكرنى catharsis) و بىن دى .
 (ولف كانگ ئىزەر) ۋى تىگەھىن
 خواندنى ب كاردىننت ۋەكو (تۇمارا دەقى)
 (ستراتىژىيا ۋى) و (پىنگەھىن نە

فه دگه رنه پاشما یکین ئه رستو بیین دهستپیککی (P.Ricoeur) بۆ نمونه هیرمنیۆتیکیا یی . ددته نیاسین "گوتنا تشته کییه ل دۆر تشته کی" ئانکو ب کارئینانا زمانی ب خوه هیرمنیۆتیکیا یه؛ چونکی ده برینی ژ راستیه کا ده رفه دکت ئاگه ژئ هه یه به ری ده برین ژئ بهیته کرن، هیرمنیۆتیکیا ب خواندن دهیته ته ماکرن ، ب راستی ئه و هیرمنیۆتیکیا هیرمنیۆتیکیا یییه، لی هه ژئ بیرئینانیه کو تیگه هی هیرمنیۆتیکیا یی هند ئالۆز بوویه ب پیناسه یه کی بهیته سینۆرکرن کو هه موو تشتی ئاماژه دکتی د بیاقی هزرکرن فیلسوفی و نه بستمیداب خوه فیه بگرن، ههروه سا د سیاقی جفاکی و سیاسی و دینیدا بوویه دیالۆکه کا پیشقه چوونی یا مؤدیرن. ب گشتی هیرمنیۆتیکیا لیگه ریا نه کا بهرده و امه ل باشرین فۆرم بۆ تیگه هشتن و وه رگرتنی، ب وی رهنگی کو هه ر تیگه هشتنه ک رییه کی بۆ پرسیارکرنی و ئه کتیفکرنا هزری فه دکت. پاشی ده ریازی میتۆدیا زانستین سروشتی دبت ئه وین باوه ری ب پاوانکرنا هه موو راستیی هه یی ، و لیژرینا تیگه هی زنجیره یا لۆژیکیا بوویه رین سروشتی و پیکگوه ارتنا وان ب تیگه هی تیگه هشتنا مرؤفی و گه ردونی،

ئانکو تیگه هی سینۆرکرن نیشان و رامانان چ ل سه ر ناستی سروشتی یان ل سه ر ناستی ره وشتی ب مه ره ما گه هشتنا ئاگه هداربوونا هوشمه ندانه یان زانینا بها و زانیاریان پاشی گریدانا تیگه هشتی ب شیانا نوونه راتییی و خه یالکرن و په ژراندنا یی دی دوور ژ پیشه رین خوجه یان بابه تییا هشک و جودا کرنا د ناقبه را ره و شه نبیریا ئه رشیشان و به لگه نامه یان و ره و شه نبیریا تیگه هشتنی و پیکگوه ارتن و گه هانندن و گه ریا نا بهرده و ام ل راستیی . ب فی رهنگی تیۆرا هیرمنیۆتیکیا یی مفای ژ فینومینۆلۆگیا یی و ده رگرت کو د بیژت: ئاگه هداربوون ب رییا تیگه لیوونی د ناقبه ر خود و بابه تیدا چیدبت (خواندن بۆ نمونه) و ده ریازبوون ژ هه فکیشه یا ژیکشه کرنا د ناقبه را خود و بابه تیدا کو میتۆدین زانستکاری ب نه جه کر بوو . هۆسا هیرمنیۆتیکیا ب پرۆسیسا لیگه ریا نا راستیا یان رامانا به رزه ل پشت ئاماژه و ده برین جودادا گریدایه ، ده می ئه م باسی هیرمنیۆتیکیا ده قی ئه ده بی دکن ئه م وه سا هزر دکن کو رامانا وی هند به رفه و کور و فره هژماره کو یه ک خواندن یان هه تا چه ند خواندن ژئ تیرا هندی ناکن بۆ تیگه هشتنی و دبت خوانده فان ب ده وری لیستقانی رابن د به رامبه رییه ک بی دووماهیدا کو بمیننه د ناڤ تۆرا ناخوه یا ده قیدا و تیگه هشتنا خوه به پیلنه هلاویستی یان رامان و

قووناغا راقه کرنی و قووناغا
هیرمنیوتیکفانی (تسه ئوبل) و قووناغا
ههلسه نگاندن.

1. سالوخ یان سالوخدان:

سینوردانا کوما سالوخدان و مهرج و
په یوه نندیین دهقی دامه زینت، نانکو
سینوردانا ئاستی سیمانتیکی و زانینا
سروشتی جورییی تقیسینا وی و له وما کو
دبت زمانی ته ده بی نیشانان ژ تشتان جودا
دکت و قه دکتسه سهر خه یالی شیانیین دیتنا
بنیاتین نوو پیشکیش دکت دهقی د ئیخته
د وینه بی و بیی تاپیه تدا کو ب هیزی ب
تنی هه بت یان د گهل راوه ستیان
بجه ئینانی هه بت، له وما پیدقییه
هیرمنیوتیکفان ل قی قووناغی مفای ژ
قه کولینین زمانقانی یان قه کولینین
بنیاتگه ری وهرگرت؛ دا په نجه ره به کی بو
وی تیکدانا د ناقبه را بوونه وهری دهقی و
هه بییا وی یان د ناقبه را جبهانا وی و
راستیا وی یان د ناقبه را کیشه یا
نقیسینی و کیشه یا خواندن په پیدا دبت
قه کت و دبت سالوخدان نه بابه تیپانه بت
یان ته مام بت و دبت ژی ژ به راهییی بو
پرؤسیسا هیرمنیوتیکفانی ئاراسته کری
بت، نه قه ژی یه ک ژ وان ناریشه یانه یین
د که قنه د ریبا.

لیقه گه را وی بهیلن سینوردای هه تا
هه تا، به لی ده می شیانا راقه کرنی یا
خوانده قانی ل شوونا شیانا دهریرینی یا
دهقی دمینت، نه قه د چارچووقه بی وی
جبهانیدا په پیدا دبت یا کو زمان سینور
دکت و ب جبهانا لئوک و مرؤفانقه
گریددت ب ریبا دیتنا په یوه نندیین
گوتارگه ری و نه جامدانا پرؤسیسا
نیزیکبونی و تیگه هشتنی ئانکو ب
هیرمنیوتیکفانی.

ب قی رهنگی ده وی پیدقییی
هیرمنیوتیکفانی (ته ئوبلکهری) نه هیلانا
شیلاتیبیی و قه کرنا ریبه کییه بهر ب
دهقی کو خزمه تا خوانده قانی د بکت،
ئانکو تیگه هشتنه کا ده ستیشانکری
به ره هم بینت ب ریبا نیشانکاریین
ده ستیشانکری کو د شیاندا بت دگهل
که سانین دی بهیته لیکقه کرن. هه کهر
هه موو میتود و هه موو ریپین ل په ی
چووی د نیریکرین ده قیدا کو جواهیی
د ئیخته د ناقبه را جبهانا ئاشوپکری و
جبهانا لئوکدا د چارچووقه بی تورا
هیرمنیوتیکفانی جودادا،
هیرمنیوتیکفان ب هه ره حاله کی
داخوازکریه ریزی ل پیدقیین دهقی بگرت
ئانکو د فورم و پیکه اتنا ویدا بقه کولت و
ریزی ل پیدقیین تیگه هشتنی بگرت،
ئانکو دوو چوونا بزقینا زمانی و هه ولا
راوه ستیان ل سهر نه ردی رهق دشین
قووناغین هیرمنیوتیکفان ل دوو دجت ل
بیری بینت، قووناغا سالوخدانی و

2 - رافه کرن:

ههولدا نا دانانا گونجانده نا
سیمانتیکیا نوویه ده قیدا ژ بونه هیلانا
سهیرییی و فهگه راندن بیان ئافراندنا
هیبوننا ژ دهستچووی، ب راما نا نیاسینا
پینگه و سیاقین مفای دگه هینن بۆ
تیگه هشتنا وی یان بکته خودان رمانه نا
هاریکارییی بکن بۆ نه نامدانا وی
لیقه گهرییا مایه هلاویستی، سه رباری
هندی کو شوپ (الایتر) وه سا مفای
دگه هینت کو دکته میکانیزمه ک
نونه رییا بنیاتین جفاکی و ره شه نیبری و
مرؤقایه تی دکت و مرؤولا هیین خوانده قان
ل ده می ئافا کرنی ل گۆره ی
دهستین شان کرنا دهوری وی د
چارچوو قه بی پیقا ژووویا دیروکی و
دیالیکتیککیا هونه ر ژبوا ری، دبت
سیاقین ده رفه گه له ک مفای نه گه هیننه
پروسیسا هیرمنیوتیکایی؛ چونکی
خوانده قان یان ره خنه گری هیرمنیوتیکخان
ل کیشه یین ئالییی ته کنیکی د ئافا هییی
ده قیدا دنیرت، نه کو دنیرته هه قپه چین
وی، دهقی شعری بۆ نمونه د چارچوو قه بی
پیدقییین شعری و شه نگسته یین جو ربدا
دهیته رافه کرن، نه کو ب تنی ب کارئینانا
سیاقین ده رفه ی ل سه ر ناهه روکا وی،
هوسا ناریشه یا هیرمنیوتیکایی ده ربازی

وی چهندی دبت ههوا دهق بۆ خوه ددانت کو
ههو دیبیرت یان نابیرت، ئانکوب گۆته نا
دی چاوا سیاق ته ئویلا گۆتنی سینوور
دکت، د گهل هندی یان ژ بهر هندی دبت
رافه کرن هه موو شیلیاتییی ژ نفا دبت و ب
هندی دبت هیرمنیوتیکیا نه گه هته
مه ودا بی پیدقی.

3- هیرمنیوتیکیا:

ل گۆره ی قووناغین بهری نوکه
هیرمنیوتیکیا ل دوو بزقینا رمانی
ده قیدا بهر ب جیهانی دچت و ئارمانجا
وی هه و راستییی ژ هونه ری ده ریخت
یان یا د زکدا ژ هه و بهر چا ژ بزانت. هه و
قه کرنا ریکین د شیاندا به د ناهه را
هه ده بی یان نه هه ده بی و خه لکیدا، هه که ر
نقیسه ر ل کیلیکا خواندن نه تاماده بت
به لی حسینا وی د هیرمنیوتیکایی دا
دهیته کرن، ئانکوب رییا تیگه هشتنا
نقیسینا وی د وی بگه هت و هه قه
په سه ندرنا ئاخفتنا (دیلتی Dilthey) یه
بۆ نمونه: "ئارمانجا دووماهییی یا
هیرمنیوتیکایی هه وه هم د نقیسه ری
بگه هن پتر ژ تیگه هشتنا وی بۆ وی ب
خوه"

4 - هه لسه نگانندن:

دادوه ره یان هه لسه نگاننده هه و ال
دووماهییا هیرمنیوتیکایی دهیته،
سه رباری هندی کو دبت نه بی دورست بت
یان هه موو قه گر بت، لی بهر ب تا پۆکرنا

بۇقىنا بەردەواما ھېرمىنيۆتېكىيايىبە د
 ھەموو ئاقەندە و بياقاندا.
 ھەكەر ژ كارىن تەئوبىلكەرى د
 كىلىكەكىدا يان د ھەلوپستەكىدا ئەو بت
 دەقى پەرژان بكت پىخەمەت گەھشتنا
 رامانا وى يان رامانەكى تىدا، ديسان ژ
 كارىن وى ئەو دووچونا بۇقىنا قەبوونا
 وى بكت و دىالوگا دەقسازى و دىالوگا ل
 دۆر دەقى بكتە پارچەبەك ژ ئافراندى
 نەزول پاشەرۆژى.

ژىندەر:

گوڤارا (فكر و نقد) ژمارە (67) سايىتى:
http://www.fikrwanakd.aljabriabd.net/n67_03kharmach.htm

رامانا كوور د دەقى ھەموويىدا دچت و
 دانانا وى بۇجھى وى د ئاقپايەيىن زانىنا
 گشتى .

رەخنەگرتىن ل ھېرمىنيۆتېكىيايى:
 ئاماژەبەك دمىنت ئەو ھەندەك
 گومانى ژ پىشاژوويا پروسىسا
 ھېرمىنيۆتېكىيايى ئەنجامىن وى ل سەر
 وى بنىاتى دىن كوھېرمىنيۆتېكىيا ب تىنى
 دو بارە نقىسىنا دەقىيە ژ ئالىي
 تەئوبىلكەرىقە و ژ دىكىۆمىتتىيا پىرابوونا
 زانستى قالايە و ژ دووانىيا خود و بابەتى
 شووشىيە دا بىتە پروسىسەكا ھونەرى
 دكەقتە ژىر كۆنترۆلا شارەزايىن كەسايەتى
 نەكو پروسىسەكا زانستىيا شروڤەكارا
 مېتۆدى وەكو سېمپۆلۆژىيا بۇنمونه كول
 پەى پىشاژوويا لۆژىكا ئاڤاكرنا دەقى
 دچت و ئارمانج ژى ئەو ب يەكجارى ژ
 ھېرمىنيۆتېكىيايى رزگار بىن د
 بەرژەوئەندىيا ئەوا ب ئاقى سالۇخدانا
 ئەركدارى د" زانستى ئەدەبىدا" دەپتە
 ئاڤكرن.

دەرئەنجام:

دكارن بىژن كو ھېرمىنيۆتېكىيا ب
 وەرارا كرىارا خواندى وەرارى دكت و ھەر
 چىن ئەو پىرابوون يان پىنگاڤىن ل دوو
 دچىن ئارمانج ژى ئەو رامانى ژى
 دەرپىخت كو پىنگاڤا يەكپىبە بەر ب
 تىنگەھشتنى و ئاڤاكرنا لىڤەگەرىن كو
 پىنگاڤا يەكپىبە بۇراقەكرن و ھاتن و
 چوون د ئاقبەرا تىنگەھشتن و راقەكرنىدا